Accessibility of Education in Conditions of Health Crisis

[Accesibilitatea educației în condiții de criză sanitară]

Gabriela NEAGU¹

¹PhD., Researcher, Research Institute for Quality of Life, Romanian Academy, gabi.neagu@iccv.ro

Abstract: The priority objective of the authorities in the context of the current health crisis is to maintain a balance between protecting the health of the population and the functioning of social systems as close as possible to normal. Regarding the educational system, the closure of educational institutions or the conduct of classes in an alternative or "hybrid" manner (some students will be physically present in classrooms and another will be online for certain periods of time) are measures by which it is protected. the health of students and teachers and which are part of the "normalization" of the functionality of the system. In this paper we intend to analyze some of the challenges that the education system must respond. The data we will use in this material from national and international research and INS and Eurostat data.

Keywords: *online education, COVID-19, digital skills.*

How to cite: Neagu, G. (2020). Accessibility of Education in Conditions of Health Crisis. *Anuarul Universității “Petre Andrei” din Iași, Fascicula: Asistența Socială, Sociologie, Psihologie*, 25, 93-116. <https://doi.org/10.18662/upasw/25/38>

1. Introducere

Obiectivul prioritar al autorităților în contextul crizei sanitare actuale este acela de a menține un echilibru între protejarea sănătății populației și funcționarea sistemelor sociale la un nivel cât mai apropiat de normal. În ceea ce privește sistemul educațional, prima etapă a constat în închiderea instituțiilor de învățământ ca măsură prin care este protejată sănătatea elevilor și a cadrelor didactice iar mutarea activității educaționale în online se înscrie în măsurile de ”normalizare” a funcționalității sistemului. În momentul începerii noului an școlar, 2020-2021, autoritățile din România au definit 3 posibile scenarii în funcție de care se va desfășura activitatea educațională: scenariul verde în care toți elevii vor merge fizic la școală cu respectarea unor măsuri minime obligatorii de protecție; scenariul galben în care se va aplica o formulă ”hibridă” prin care o parte a elevilor vor participa la ore fizic, prin prezența în clasă iar cealaltă parte vor fi prezenți în online iar la un interval de 1 săptămână sau două cele două grupe de elevi vor inversa locurile; scenariul roșu în care toți elevii vor participa la cursuri în varianta online. Fiecare instituție de învățământ va decide tipul de program pe care îl va aplica în funcție de situația de la nivel național și local. Deciziile luate de către autorități privind modalitatea în care se va desfășura activitatea educațională este un compromis specific perioadelor de criză și care sprijină măsurile de siguranță a sănătății populației. Pe de altă parte însă, aceste soluții sunt impredictibile, generatoare de stres în rândul populației și nu rezolvă una dintre problemele majore ale sistemului nostru de învățământ: incapacitatea sau dificultatea de a utiliza cu succes tehnologia modernă în procesul instructiv-educativ. Pe termen mediu și lung modul în care va fi gestionat accesul elevilor la procesul instructiv-educativ se va reflecta în nivelul de școlarizare și calificare a populației României.

2. Design-ul cercetării: obiective, metodologie, date analizate, delimitări conceptuale

Obiectivul acestui articol constă în analiza modului în care criza sanitară actuală influențează modul de desfășurare a procesului educativ. Premisa de la care plecăm este aceea că nivelul de dotare al școlilor din România cu TIC dar și al gospodăriilor (Feraru, 2019) este de natură să conducă către scăderea performanțelor școlare și creșterea situațiilor de eșec școlar (abandon școlar, repetenție etc.). În contextul actual, învățământul românesc este obligat să acționeze pe următoarele direcții:

- Să asigure accesul tuturor elevilor și cadrelor didactice la e-learning;
- Să găsească soluții pentru integrarea școlară a copiilor emigranților reveniți în număr mare în țară;
- Să limiteze cât mai mult pierderea de resurse umane (elevi) și financiare (cheltuielile cu educația) prin abandon școlar, părăsire prematură a sistemului educațional etc.

Pentru a înțelege șansele de acces la educație pe care le au elevii români în perioade de criză vom analiza nivelul de dotare cu TIC al sistemului național de învățământ, competențele digitale ale elevilor și personalului didactic dar și atitudinea acestora față de TIC. Dat fiind faptul că de la declanșarea crizei școlile au fost închise, accesul la educație este influențat și de condițiile de învățare pe care elevul le are la domiciliu: existența unui loc adecvat pentru pregătirea temelor, existența echipamentelor TIC necesare învățământului online, disponibilitatea platformelor educaționale etc.

Pandemia COVID-19 a adus în țară o pondere importantă a populației care a emigrat pentru muncă în alte state. Mulți dintre aceștia s-au întors în țară însoțiți de copii care, fie au întrerupt școlarizarea în țară pentru a urma cursurile în școlile din țările de destinație, fie nu au mai frecventat școala, fie s-au născut în țările în care părinții lor au muncit și au frecventat sistemul educațional al acelei țări. Toți acești copii au nevoie de suport pentru a se (re)integra în sistemul național de învățământ.

Pentru a înțelege cum se poate realiza (re)integrarea în sistemul național de învățământ a acestei categorii de populații vom analiza politicile sau soluțiile identificate de alte state europene.

O perioadă foarte lungă de absență din sistemul de învățământ poate avea ca efecte creșterea riscului de abandon școlar, părăsire prematură a școlii în special în rândul populației defavorizate. Este dificil de anticipat care va fi durata acestei crize sanitare și cât timp va fi perturbată activitatea educațională însă o durată foarte lungă de timp îi poate aduce pe unii tineri în situația de a nu mai fi eligibili nici pentru programe de tip ”A doua șansă”. Efectele pe termen mediu și lung vor fi foarte grave pentru nivelul de formare și calificare a forței de muncă și nu numai.

Datele pe care le vom utiliza în analiza de față provin din cercetări naționale și internaționale care au avut ca obiectiv analiza situației TIC în sistemele de învățământ din România și din alte state EU. Metoda de cercetare la care vom face apel este analiza de date secundare. Această metodă presupune ‘the study of specific problems through analysis of existing data which were originally collected for another purpose’ (Glaser

1963:11 apud Smith, 2006). În opinia lui Hakim ”secondary data analysis is any further analysis of an existing dataset which presents interpretations, conclusions or knowledge additional to, or different from, those produced in the first report on the inquiry as a whole and its main results. (Hakim 1982:1 apud Smith, 2006)

Utilizarea analizei de date secundare are anumite avantaje dar și multe limite: costuri limitate, acces facil la date de calitate, reprezentativitatea eșantioanelor pentru populația adultă sau pentru diferite segmente de populație. Pricipala limită a acestei metode o reprezintă faptul că datele au fost culese pentru un cu totul alt scop decat cel al acestui articol iar analiza lor într-un alt context și pentru un obiectiv diferit poate conduce la erori metodologice.

Pentru a înțelege situația actuală dar și de perspectivă a sistemului educațional românesc este important să definim anumite concepte: criză, inegalități digitale și competențe digitale.

Deși de-a lungul secolelor omenirea s-a confruntat cu numeroase crize (economice, sociale, sanitare) nu există nici în prezent un consens în rândul specialiștilor asupra a ceea ce înseamnă *criză*. Însă, majoritatea definițiilor au în comun următoarele aspecte: criza afectează funcționarea obișnuită a societății, a organizațiilor, a sistemelor etc.; generează reacții și decizii din partea celor afectați. Astfel, deși este un fenomen nedorit, dificil de gestionat, criza, oricare ar fi natura ei, poate avea și o dimensiune pozitivă (Coman, 2006): obligă la conștientizarea problemelor cu care se confrunta societatea/organizația dar care au fost neglijate până la momentul declanșării ei; determină schimbarea imediată cu efecte pe termen lung, favorizează ieșirea din inerție și renunțarea la conservatorism; facilitează identificarea unor strategii, tehnici, metode inovative, eficiente capabile să salveze societatea, organizația sau măcar o parte a ei. În momentul de față ne confruntăm cu o criză de natură sanitară care a cuprins într-un interval foarte scurt de timp toate țările lumii și toate sistemele sociale. Fiecare țară și fiecare sistem social este în situația de a-și modifica prioritățile, obiectivele, de a identifica cele mai bune mijloace și strategii de limitare a efectelor negative și de valorificare a oportunităților. În ceea ce privește educația, răspunsul autorităților la criza actuală îl reprezintă E-learning-ul.

În termeni generali, învățământul electronic sau e-learning reprezintă posibilitatea a învăța, de a te instrui cu ajutorul mijloacelor electronice. Potrivit OECD inegalitățile digitale reprezintă “decalajul dintre oameni, organizații, institututii, zone geografice de nivele socio-economice diferite în raport cu oportunitățile accesului la TIC și la utilizarea Internetului pentru o gamă largă de activități. Decalajul digital indică diferențe între țări,

dar și în interiorul țărilor. (OECD, 2001: 23). Inegalitățile digitale pot fi clasificate în:

- Inegalități tehnologice: se referă la echipamentul tehnologic iar decalajul digital se traduce prin excluderea celor care nu au acces la unelte (computer, telefoane, conexiune internet);
- Inegalități digitale ca decalaj social: se referă la utilizarea tehnologiei și este rezultatul combinat al lipsei sau accesului limitat la echipamente și al separării dintre cei care folosesc și cei care nu folosesc TIC;
- Inegalități digitale din perspectiva accesului la conținut/informații - independent de tehnologii, aici contează de fapt divizarea celor care au și a celor care nu au acces la acest tip de conținuturi și de servicii.

Datele existente până în momentul de față privind situația TIC în sistemul nostru de învățământ ne conduc la concluzia că avem de-a face cu inegalități atât în ceea ce privește accesul cât și în utilizarea tehnologiei în procesul instructiv-educativ. Pe baza analizei datelor din diferite cercetări pe tema TIC în învățământ vom identifica măsura în care aceste inegalități se manifestă și în sistemul nostru de educație.

Competențele digitale sunt definite ca "the confident, critical and responsible use of digital technologies, as well as their use for learning, the workplace and participation in society". (Council Recommendation of 22.05.2018 on key competences for lifelong learning, OJ C 189, 4.6.2018: 1-13). Acest tip de competențe sunt considerate a fi sunt una dintre cele 8 competențe-cheie. ([Recomandarea 2006/962/EC](#)) Fiecare sistem de învățământ a fost încurajat să le includă în programele de pregătire ale elevilor însă este decizia fiecărui stat la ce nivel de educație are loc predarea lor, care sunt formele de evaluare pentru această disciplină etc. În România, la nivelurile de bază predarea acestui tip de competențe este opțională. Abia la nivelul secundar superior ele devin obligatorii și sunt evaluate în cadrul examenului de bacalaureat. Învățământul online depinde într-o foarte mare măsură de acest tip de competențe. Calitatea deciziilor adoptate la nivel de sistem sunt testate tocmai în perioade de criză.

3. Analiza datelor cercetării. Rezultate obținute

3.1 Situația TIC la nivel de sistem

Criza sanitară nu a permis niciunui sistem educational să pregătească o tranziție controlată din offline în online. Însă trecerea din offline în online se realizează mult mai simplu dacă la nivelul sistemului de învățământ există *infrastructură* (existența echipamentelor IT și a competențelor digitale) *conținut* (transpunerea cunoștințelor în formă electronică și care să acopere tematica

tuturor disciplinelor) și *servicii* (planuri de învățământ și programe școlare, un management al cunoștințelor dobândite de elevi etc.). În cazul multor sisteme de învățământ între care și cel din România, criza sanitară actuală a pus în evidență existența unei noi dimensiuni a inegalității în fața educației - inegalitatea digital (diferențe în ceea ce privește accesul la infrastructura TIC la școală și la domiciliu, nivelul competențelor digitale ale elevilor dar și ale cadrelor didactice, accesul la conținutul digital etc.). Teoretic, existența acestui tip de inegalitate la nivelul sistemului nostru de învățământ nu ar trebui să reprezinte o surpriză pentru că, datele diferitelor cercetări naționale și internaționale au semnalat întotdeauna existența unor discrepanțe între nevoile și posibilitățile sistemului educațional, între elevii români și cei din alte state.

Figura 1

Nivelul de dotare al școlilor din România (%)

Sursa: PISA, 2018, Teacher questionnaire data file

Potrivit cadrelor didactice (directorilor de școli) din România (Fig 1) cea mai mare parte a instituțiilor de învățământ se confruntă cu un deficit în ceea ce privește accesul la tehnologie. Diferențele de acces la tehnologie se traduc în timp în inegalități de acces la competențe, abilități care vor influența accesul în primă etapă la educație și ulterior la un loc de muncă. Elevi și cadre didactice din mediul rural, cei din medii socio-economice, culturale defavorizate au într-o foarte mica măsură acces la educația digitalizată. Lipsa echipamentului TIC este completată cu dificultatea de a avea acces la platforme educaționale.

Figura 2
Disponibilitatea platformelor educaționale în România (%)

Sursa: PISA, 2018, Teacher questionnaire data file

La nivelul anului 2018 (Fig 2) în România, accesul la platforme educaționale este foarte dificil sau lipsește cu desăvârșire în principal în mediul rural și în orașele mici dar și pentru mediul urban accesul este unul doar relativ accesibil. Acest tip de platforme educaționale și capacitatea de a le utiliza devin esențiale pentru educație în actuala criză sanitară.

E-learning-ul necesită utilizarea de softuri educaționale, de conținut educațional care să acopere toate disciplinele școlare, accesibil online însă sub 10% dintre cadrele didactice utilizează astfel de resurse (ISE,2020).

Figura 3
Percepțiile directorilor de școală din România cu privire la digitalizarea sistemului (%)

Sursa: PISA, 2018, Teacher questionnaire data file

Datele PISA 2018 (Fig 3) relevă faptul că, pregătirea personalului didactic include și însușirea de competențe digitale, însă motivarea acestora pentru a le include în activitatea de zi cu zi precum și disponibilitatea platformelor educaționale online sunt foarte scăzute. Raportul TALIS (2018) întărește rezultatele cercetării PISA: între măsurile prioritare de formare

indicate de personalul didactic este menționată utilizarea TIC pentru predare: 70% dintre cadrele didactice din România susțin necesitatea acestei măsuri comparative cu 56% la nivel OCDE. (TALIS, Raport România, 2018:19) De asemenea, datele cercetării *2nd Survey of Schools: ICT in Education* reflectă atitudinea personalului didactic față de utilizarea TIC în școli.

Figura 4

Atitudinea școlii față de utilizarea TIC

Sursa: 2nd Survey of Schools: ICT in Education (database [for students](#))

Participanții la cercetare au fost rugați să-și exprime opinia cu privire la susținerea și încurajarea acestora de către cadrele didactice să utilizeze TIC în diferite activități de învățare. Comparativ cu alte state EU (Fig 4) elevii români susțin în marea lor majoritate că sunt încurajați să utilizeze TIC în procesul de învățare.

Figura 5

Frecvența utilizării computerului în școală pentru a învăța (%)

Sursa: 2nd Survey of Schools: ICT in Education (database for head teachers)

Comparativ cu alte state UE (Fig 5) elevi români utilizează foarte rar computerul pentru a învăța în instituțiile de învățământ. Datele cercetării subliniază încă odată lipsa infrastructurii TIC din sistem. Nivelul de dotare al școlilor și al competențelor digitale are legătură cu tipul de politică educațională dominant la nivel de sistem.

Figura 6

Tipul școli în funcție politici și suport pentru digitalizare (% ,RO, UE, 2017-18)

Sursa: 2ndSurvey of Schools: ICT in Education, 2019:11

Potrivit datelor (Fig 6) în sistemele de învățământ unde se practică o politică puternică și un sprijin puternic pentru digitalizare se caracterizează și prin promovarea învățării și dezvoltării competențelor în rândul elevilor și cadrelor didactice. În România, o astfel de politică este relativ slabă pentru toate nivelurile de învățământ.

Inerția și conservatorismul sistemului de învățământ românesc devin evidente în situații de criză așa cum este cea din prezent: softurile educaționale, conținut educațional digitalizat care să acopere toate disciplinele școlare, este utilizat de doar 10% dintre cadrele didactice. (ISE,2020). De asemenea, dificultățile utilizării tehnologiei moderne se manifestă și la nivel de management al cunoștințelor: majoritatea cadrelor didactice nu sunt în măsură să acorde sprijin personalizat elevilor cu nevoi speciale de învățare (64%), să monitorizeze ritmul învățării (52%), să furnizeze feedback (45%) sau explicații pentru înțelegerea conceptelor, relațiilor, fenomenelor (45%). (ISE, 2020:1)

Pentru o bună și frecventă utilizarea a TIC în școli cadrele didactice au nevoie, la rândul lor, să fie susținute în acest demers.

Figura 7
Percepțiile cadrelor didactice față de suportul primit pentru utilizarea TIC

Sursa: 2nd Survey of Schools: ICT in Education (database for head teachers)

Potrivit datelor cercetării (Fig 7) marea majoritate a cadrelor didactice au nevoie de cursuri speciale pentru a învăța cum și când să utilizeze TIC în activitatea didactică, este nevoie de identificarea unor stimulente pentru a-i determina să utilizeze tehnologia în procesul instructiv educativ. Acest aspect se reflectă și în capacitatea personalului didactic în a manageria cunoștințele însușite de elevi prin e-learnig. Actuala criză relevă faptul că, majoritatea cadrelor didactice nu sunt în măsură să acorde sprijin personalizat elevilor cu nevoi speciale de învățare (64%), să monitorizeze ritmul învățării (52%), să furnizeze feedback (45%) sau explicații pentru înțelegerea conceptelor, relațiilor, fenomenelor (45%). (ISE, 2020:1)

3.2. Situația TIC la nivel de gospodărie

Ideea potrivit căreia școala este o reflectare la scară mai mică a societății pe care o deservește are corespondent în realitatea românească: diviziunea (inegalitatea) digitală la nivel de instituții de învățământ se manifestă și la nivelul populației în general. Astfel, datele INS (Iagăr, 2019:35) arată că cei mai mulți dintre copiii care au acces la resurse digitale

sunt cei care trăiesc în gospodării în care capul familiei este salariat (63,5%), are studii superioare (81,1%) și locuiește în mediul urban (60%).

Tabel 1
Dispozitive utilizate pentru acces la internet (%)

	Telefon mobil sau smartphone	Laptop	Tabletă	Alte dispozitive mobile
Nivel de instruire				
Scăzut	97,4	24,9	14,5	3,4
Mediu	97,9	32,0	17,4	1,8
Superior	98,4	67,2	27,7	4,4
Statut ocupational				
Salariat	98,9	42,6	20,7	2,4
Lucrător pe cont propriu (inclusiv patron)	96,9	22,6	13,9	-
Șomer	98,0	31,1	13,7	-
Pensionar	93,0	25,3	11,2	-
Elev/student	98,8	52,3	26,5	9,2
Mediu de rezidență				
Urban	97,9	45,5	21,9	3,4
Rural	98,0	27,5	14,3	1,5

Sursa:Iagăr (coord.), 2019:37

Diferențele socio-economice și culturale se reflectă și la nivel de device utilizat (Tabel 1): telefonul/smartphonul este prezent la majoritatea populației însă laptop-ul sau tableta sunt mai frecvente în rândul celor din mediul urban, cu nivel înalt de educație și salariați. Personalul didactic s-a adaptat tipului de infrastructură digitală disponibilă la nivelul populației: și înainte de declanșarea crizei sanitare dar și în prezent, în relația cu elevii dar și cu părinții acestora, cadrele didactice utilizează aplicații simple, accesibile pe telefon sau smartphone (WhatsApp sau Messenger -91%, apeluri telefonice - 83%). (ISE, 2020). Aceste aplicații sprijină însă procesul de comunicare dintre elevi, părinți și școală și foarte puțin sau deloc învățarea.

Tabel 2
Accesul la internet al populației (%)

		Salaria t	Lucrăto r pe cont propriu (inclusiv patron)	Șome r	Pensiona r	Altă persoană inactivă (inclusiv elev/student)
Tip de gospodărie	Gospodări e cu copii dependenți	63,5	13,3	1,5	17,3	4,4
Nivel de instruire al capului gospodăriei	Scăzut	13,0	18,3	1,3	60,2	7,2
	Mediu	56,7	10,5	1,6	27,6	3,6
	Superior	81,1	4,3	-	13,0	-
Mediul de rezidență	Urban	60,0	4,0	1,3	40,4	4,3
	Rural	44,1	21,4	1,4	30,3	2,8

Sursa: Iagăr (coord.), 2019:35

Datele statistice (Tabel 2) evidențiază faptul că, accesul la infrastructura digitală al populației este influențat de nivelul resurselor financiare, de nivelul de educație și de mediul de rezidență. Altfel spus, inegalitățile socio-economice și culturale întăresc *diviziunea digitală cu efecte negative asupra tinerei generații*.

Figura 7
Condiții de învățare la domiciliu

Sursa: ISCWeB 2017 database Children's Worlds project

Pentru a înțelege mai bine situația elevilor români am considerat necesar să analizăm și condițiile de învățare. Observăm (Figura 7) că pe ansamblu, elevii susțin că au acasă un loc în care să învețe însă pe măsură ce crește vârsta se reduce și procentul celor care sunt de acord cu acest lucru. Acesta înseamnă că pe măsură ce crește complexitatea sarcinilor școlare și elevi devin mai conștienți de ce anume înseamnă să ai condiții adecvate de învățare.

Figura 8
 Frecvența utilizării TIC la domiciliu

Sursa: ISCW eB 2017 (database Children's Worlds project)

Datele cercetării (Figura 8) ne arată că și că în cazul unei poredri limitate de copii locul de învățare la domiciliu include și accesul la un computer. Marea majoritate a copiilor din România utilizează un computer cel puțin o dată pe săptămână (Fig 8). În acest caz și vârsta joacă un rol important: pe măsură ce copiii sunt mai mari și utilizarea computerului este mai frecventă.

Figura 9
Diferențe de acces la TIC pe grade de urbanizare

Sursa: 2nd Survey of Schools: ICT in Education (database for head teachers)

Diferențele de acces la TIC se reflectă și pe grade de urbanizare (Fig 9): în România mediul rural are cel mai scăzut acces la TIC comparativ cu mediul urban indiferent dacă vorbim despre orașe mari sau medii.

Chiar și în condițiile în care copiii ar dispune de tehnologie și conexiune la internet la domiciliu utilizarea lor depinde într-o foarte mare măsură de competențele digitale de care dispun și de formarea căroră este responsabilă școală.

Deși este dificil de apreciat durata crizei sanitare dar și a efectelor pe termen mediu și lung ale pandemiei, majoritatea statelor lumii sunt obligate să analizeze variante ale organizării anului școlar 2019-2020. Învățarea online, cu toate calitățile și avantajele ei, nu poate totuși înlocui modelul tradițional. Deciziile care vor fi luate depind de numeroși factori între care și caracteristicile sistemului de învățământ. "Înghetarea" anului școlar nu reprezintă o opțiune pentru cea mai mare parte a țărilor fie din motive administrative (decalarea examenelor, a înscrierilor în noul an școlar, creșterea costurilor cu educația etc.) fie din motive care țin de exclusiv de calitatea educației (creșterea abandonului școlar, de exemplu). Ratele de participare școlară la toate nivelurile de învățământ precum și rata de

abandon școlar și cea a părăsirii premature a sistemului sunt puternic influențate de schimbările majore care au loc la nivelul sistemului. Referindu-ne strict la România, adoptarea acestei măsuri s-ar suprapune peste o serie de probleme deja existente: abandon școlar, performanțe educaționale slabe.

Figura 10
Numărul de elevi care părăsesc sistemul de educație timpuriu (%)

Sursa: PISA, 2018, Teacher questionnaire data file

Directorii instituțiilor de învățământ din România (Fig 10) se confruntă deja, în marea lor majoritate, cu situații în care elevii părăsesc sistemul de învățământ fără a finaliza nivelul obligatoriu de învățământ. În ceea ce privește rezultatele obținute la evaluarea PISA 2018 (citire/scriere, matematică și științe) elevii români se situează fie pe penultimul loc în UE, fie pe ultimele locuri. (Pisa, 2018, vol I). Astfel, procentul de analfabetism funcțional este de 44%, în cazul elevilor români, în medie, în creștere față de situația la același tip de evaluare din 2015. (PISA, 2018, vol I) Pierderea acestui an școlar (jumătate din el sau în întregime) nu poate avea ca efect decât unul care să afecteze într-o și mai mare măsură competențele elevilor români.

Din rândurile elevilor care părăsesc prematur școala și al analfabeților funcționali provin cei mai mulți dintre tinerii NEETs din România. Criza economică din 2008 a avut ca efect o creștere a digitalizării pieței muncii fapt care a mărit decalajul în ceea ce privește accesul la un loc de muncă dintre tinerii care dețin astfel de competențe, care au un nivel ridicat de educație și cei care nu dețin astfel de competențe. Actuala criză deși una de natură sanitară pune accent pe distanțare socială iar pentru a desfășura o activitate

profesională în cele mai multe cazuri este nevoie de competențe digitale. În mod sigur, mediul economic va accentua procesul de digitalizare a pieței muncii, situație în care este de așteptat ca numărul NEETs-lor să crească: celor mai mulți tineri le vor lipsi nu doar competențele digitale, ci și cele elementare de scris/citit. Dintre sub-categoriile de NEETs, cei care vor deveni mai numeroși sunt tinerii descurajați. Ieșirea din izolarea impusă de autorități suprapusă peste incapacitatea acestora de a depăși obstacolele legate de nivelul scăzut de formare școlară și profesională pot afecta atât continuarea ulterioară a studiilor, cât și înscrierea în programe de formare profesională și, bineînțeles, căutarea unui loc de muncă. De asemenea, starea de sănătate psihică a acestor categorii de populație se poate deteriora crescând riscul manifestării unor comportamente de risc (consum de alcool, droguri, violență fizică etc.), depresie, suicid etc.

O parte a tinerilor din România care, din punct de vedere statistic aparțin acestei categorii de populație, reușeau să evite excluziunea socio-profesională prin migrarea sezonieră pentru muncă în țările din vestul UE. Restricțiile de călătorie dar și problemele cu care se confruntă și celelalte state UE cresc șansele ca acești tineri să iasă din categoria de NEETs.

3.3. Integrarea elevilor migranți în sistemul național de educație

Nu doar tinerii care nu mai pot migra către Occident pentru a muncii reprezintă o problemă pentru România în perioada de criză, ci și cei care s-au întors în țară în ultimele două luni. Unii dintre aceștia au venit însoțiți de familie astfel că reprezintă o presiune atât pentru sistemul de învățământ cât și pentru piața muncii. O parte importantă dintre migranți – indiferent de particularitățile socio-demografice, ocupaționale, s-au întors însoțiți de familie (avem în vedere în special, copiii) în timp ce alții și-au întemeiat o familie în țara de destinație iar la întoarcere au adus și copiii. Dificultatea de a anticipa cum va evolua situația pe termen mediu și lung – câți dintre migranți vor rămâne în țară, câți se vor întoarce în țările în care au locuit, lucrat până acum, câți își vor lua familiile cu ei, câți vor pleca dar fără copii etc. – impune autorităților centrale și locale din România elaborarea unor planuri, măsuri de intervenție în domeniul educațional care să vizeze această categorie de populație școlară. Pentru a evita creșterea ratei excluziunii școlare o variantă de lucru constă în aceea de a urma exemplul unor țări din UE (Noorani, 2019) care au experimentat situația de a integra școlar copiii proveniți din migranți și au dezvoltat politici în acest sens. Principalele direcții prin care integrarea școlară a acestor copii poate fi realizată vizează:

- Suport lingvistic acolo unde elevii au probleme cu utilizarea și înțelegerea limbii naționale;

- Suport emoțional și psihologic pentru a facilita adaptarea și integrarea socială;

În funcție de particularitățile sistemului de învățământ din care provin acești copii sau pentru cei care nu au frecventat școala nici în țările de destinație autoritățile trebuie să identifice modalități personalizate de integrare (echivalarea studiilor, de exemplu).

Însă, personalul didactic din sistemul nostru de învățământ nu are obișnuința de a lucra într-un mediu multicultural sau multilingv: doar 8,5% din personalul didactic lucra în 2018 într-un mediu multilingv (Europa Monitoring, 2019:27). De asemenea, includerea în formarea inițială și continuă a dezvoltării de competențe de predare în medii multiculturale și multilingve este considerată o prioritate de către doar 37% dintre cadrele didactice din România. (TALIS, 2018:19)

Suportul psihologic necesar integrării elevilor într-un context școlar nou este asigurat de către psihologii școlari sau consilierii școlari. Același tip de personal didactic reprezintă un important punct de sprijin și pentru orientarea școlară și profesională mai ales a elevilor aflați în situație de eșec școlar, risc de părăsire prematură a sistemului de învățământ.

Figura 11
Tipul de consilieri existenți în școli (%)

Sursa: PISA, 2018, Teacher questionnaire data file

La nivelul școlilor din România lipsesc ambele categorii de specialiști (Fig 11) ceea ce înseamnă că activitățile de consiliere școlară și orietare

profesională vor fi deficitare, cu efecte negative mai ales în perioada post-criză.

4. Concluzii și recomandări

Analiza datelor ne conduc către următoarele concluzii și recomandări:

a) *În ceea ce privește reacția sistemului național de învățământ în fața crizei sanitare:*

- ✓ Niciuna dintre cele 3 condiții ale învățării online nu este îndeplinită în sistemul educațional din România;
- ✓ Perioadele de criză, indiferent de natura lor devin vacanțe prelungite pentru elevi și cadre didactice din România și se contabilizează în pierdere de cunoștințe, competențe în rândul elevilor dificil sau imposibil de recuperat;
- ✓ Perioadele de criză accentuează inegalitățile de acces la educație între diferite categorii de elevi.
- ✓ Sistemul de învățământ avea informații privind nivelul de digitalizare însă acum a și testat în mod real capacitatea sistemului de a face față situațiilor de criză iar rezultatul nu este unul favorabil.

Recomandări:

- ✓ Sistemul de învățământ a avut ocazia de a-și testa în mod real capacitatea de a face față unei crize sociale și să identifice punctele slabe. Perioda post-criză este o ocazie de a investi în digitalizarea sistemului.
- ✓ Există numeroase țări (Estonia, de exemplu) care pun la dispoziția tuturor sistemelor de învățământ din UE instrumente digitale (platforme, programe) pe care le-a dezvoltat și pe care le utilizează în mod curent în procesul educațional național. România ar putea apela la acest ajutor.
- ✓ Între sistemul de învățământ și diferite companii IT s-au stabilit relații de colaborare care pot reprezenta baza unui parteneriat pe termen lung cu beneficii de ambele părți.

b) *În ceea ce privește nivelul competențelor digitale:*

- ✓ Nivelul competențelor digitale ale personalului didactic și ale elevilor este unul nesatisfăcător. Lipsa echipamentelor este unul dintre factori însă nici atitudinea cadrelor didactice și a elevilor nu este una favorabilă utilizării TIC în învățare.

Recomandări:

- ✓ Competențele digitale trebuie să devină disciplină obligatorie pentru toți elevii și personalul didactic; experiența acumulată acum poate deveni un exercițiu de repetat la intervale regulate și organizate astfel încât utilizarea e-learning-ului să devină o obișnuință.
 - ✓ În România există un nucleu important în ceea ce privește utilizarea și aplicarea TIC în toate domeniile socio-economice fapt ce poate fi valorificat la nivelul sistemului de învățământ pentru facilitarea accesului și succesului în educație al tinerilor
- c) *În ceea ce privește populația școlară ce trebuie integrată în sistemul educațional și prevenirea părăsirii timpurii a școlii:*
- ✓ Învățământul românesc nu are alocate resurse (financiare și umane) special pentru integrare copiilor migranților și nici nu este pregătit pentru a face față schimbărilor pe care le poate produce o astfel de situație: extinderea sistemului prin spații, număr de personal sau contracție care impune relocarea elevilor și a cadrelor didactice;
 - ✓ Lipsă de personal didactic calificat să lucreze în medii școlare multiculturale și multilingve; să acorde asistență psihologică și emoțională în procesul de integrare școlară, în situația post-criză.

Recomandări:

- ✓ Întoarcerea în țară a migranților contribuie la creșterea populației în general și a populației școlare în special;
- ✓ Sistemul economic primește o forță de muncă tânără care are derinderi de muncă formată în afară;
- ✓ Autoritățile, prin gestionarea eficientă a resursei umane au șansa îmbunătățirii situației demografice a țării și obținerea unor beneficii sociale, culturale, economice majore pe termen mediu și lung.

Orice criză trebuie privită ca o oportunitate - știm care este nivelul, l-am testat iar următoarea epată este identificarea și aplicarea măsurilor necesare.

Referințe

- Coman, Cristina, 2009, *Comunicarea de criză. Tehnici și strategii*, Editura Polirom, Iași
- European Commission, *Education and Training. Monitor 2019. The Monitor is the Commission's flagship annual publication on education and training in the EU.*

- <https://ec.europa.eu/education/sites/education/files/document-library-docs/volume-1-2019-education-and-training-monitor.pdf>
- Feraru, Daniela Petronela, 2019, *Costuri sociale ale migrației externe din România*, Editura Lumen, Iași.
- Iagăr, Elena Mihaela (coord.) 2019, *Accesul populației la tehnologia informațiilor și comunicațiilor*, INS, https://insse.ro/cms/sites/default/files/field/publicatii/accesul_populatie_i_la_tehnologia_informatiei_si_comunicatiilor_romania_2019.pdf
- ISCWeB 2017 database Children's Worlds project, <http://www.isciweb.org/?CategoryID=191>
- Noorani, Sogol (coord.), Nathalie Băidak Anita Krémó Jari Riiheläinen, 2019, *Eurydice en bref: L'intégration des élèves issus de l'immigration dans les écoles en Europe: politiques et mesures nationales*, <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/37e45716-250b-11e9-8d04-01aa75ed71a1/language-fr/format-PDF>
- OECD (2019), TALIS 2018 Results (Volume I): Teachers and School Leaders as Lifelong Learners, TALIS, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/1d0bc92a-en>, http://www.oecd.org/countries/romania/TALIS2018_CN_ROU.pdf
- Smith, E. (2006), *Using Secondary Data in Educational and Social Research*, Open University Press, 2006;
- OECD, 2001 Glossary of statistical terms, <https://stats.oecd.org/glossary/detail.asp?ID=4719>
- PISA 2018 Results WHAT STUDENTS KNOW AND CAN DO VOLUME I, <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/5f07c754-en.pdf?expires=1587822852&id=id&accname=guest&checksum=846002DC601FCF391B7A66E482D3CB08>
- PISA, 2018, Teacher questionnaire data file, <https://www.oecd.org/pisa/data/2018database/> (SPSS (TM) Data Files)
- Recommendation of the European Parliament and of the Council, of 18 December 2006, on key competences for lifelong learning, (2006/962/EC), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=celex:32006H0962>
- Școala de acasă – o provocare nouă pentru elevi și o oportunitate pentru profesorii noștri. Rezultate preliminare de cercetare, <http://www.ise.ro/scoala-de-acasa/>
- Smith, E., 2006, *Using Secondary Data in Educational and Social Research*, Open University Press

2nd Survey of Schools: ICT in Education, (SPSS file for students),
<https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/2nd-survey-schools-ict-education>

2nd Survey of Schools: ICT in Education, (SPSS file for head teachers),
<https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/2nd-survey-schools-ict-education>

Council Recommendation of 22 May 2018 on key competences for lifelong learning (Text with EEA relevance.) ST/9009/2018/INIT, *OJ C 189*, 4.6.2018, p. 1–13, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32018H0604%2801%29>